

Може ли ИИ да мисли като лектор по методика?
Интегриране на custom GPT в обучението на бъдещи учители по английски
Нели Войнова

Can AI Think Like a Methodology Lecturer?
Integrating a Custom GPT Model into ELT Teacher Training
Neli Voynova

Abstract:

AI has been steadily establishing itself as a transformative force in education by increasing both the quality and engagement of the process through automating tasks, creating more engaging lessons, adapting content, etc. The current paper presents the development of a custom GPT aimed to help pre-service teachers prepare for an ELT Methodology exam.

Trained on carefully selected academic sources, it is intended to provide relevant information through interactive dialogue including questions, constructive feedback and reference to academic sources. This pattern is expected to cultivate analytical skills, independent learning and deep understanding of the subject matter. This tool demonstrates how even educators without technical expertise can integrate AI for personalized education.

Keywords: custom GPTs, pre-service teachers, higher education, exam preparation, critical thinking

For contacts: Assistant professor Neli Voynova, “St. Cyril and Methodius” University of Veliko Tarnovo, n.voynova@ts.uni-vt.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Изкуственият интелект все по-уверено навлиза като фактор за трансформация на образователните практики. Комбинацията от генериране на съдържание и индивидуален подход го прави привлекателен за преподаватели, стремящи се да повишат качеството и въздействието на учебния процес. Докладът на Станфорд за изкуствения интелект от 2025 [1] отбелязва нарастващ брой специалности и учебни програми, свързани с ИИ, както и засилен интерес от страна на преподаватели и студенти към интегрирането на AI инструменти с цел създаване на по-ангажиращи учебни материали, адаптиране на съдържание и т.н. Фокусът вече не е дали да се интегрира ИИ в обучението, а как да се използва ефективно и отговорно в полза на обучаемите. Целта на доклада е да представи педагогическата концепция, разработването и приложението на персонализиран AI инструмент, предназначен за подготовка на студенти по дисциплината методика на преподаване на английски език като чужд във ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”. Включен е кратък анализ на функционалностите и обосновка за неговата приложимост при подготовката на бъдещи учители по английски език.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Образователен контекст и обосновка.

Интензивният характер на програмите за обучение на бъдещи учители изправя студентите пред редица предизвикателства. Подготовката за изпити е затруднена, от една страна, от необходимостта студентите да се концентрират върху множество аспекти, а от друга – от огромния обем информация, която

трябва да анализират и съпоставят за кратък период от време. Липсата на практически опит в комбинация с останалите фактори често действа демотивиращо и се превръща в предпоставка за механично назубряне/възпроизвеждане на материала без да се развият критическо мислене и умения за анализ на информацията – ключови компетентности в рамките на висшето образование. Натоварената програма често не позволява на студентите да се ангажират задълбочено с по-широката теоретична рамка извън лекционните и семинарни занятия. Трудности при съпоставянето на теория и практика изпитват дори студенти, запознати с академичните текстове (Gower, Phillips, Walters, 2005) [2].

Идеята за настоящото изследване е провокирана от положителния личен опит на автора с използване на AI инструменти при подготовка за изпити. Разработеният персонализиран AI асистент цели да улесни и ускори процеса на учене, като стимулира мислене от по-висок порядък и подпомага по-трайно разбиране и осмисляне на информацията.

UNESCO AI Competency Framework for Teachers [3] поставя няколко важни въпроса, свързани с настоящия доклад:

1. Интегриране на ИИ в обучението на учители. Учениците активно използват ИИ, което налага учителите също да разбират принципите му на работа.
2. Осигуряване на надеждни и безопасни инструменти, устойчиви на манипулация.

Настоящият инструмент се вписва в Рамката, тъй като начинът на конфигурирането му цели да запази вродения стремеж към учене и развитие без да лишава потребителя от когнитивни умения, автономия на ученето и собствена преценка. Изследването може би ще даде важен тласък при разработването на насоки за конфигуриране на ИИ инструменти за обучение.

2. Дизайн, принципи и педагогическа философия.

Концепцията за внедряване на ИИ като интелигентна система за обучение не е нова. В съвременната литература Selwyn (2019) [4] говори за т. нар. “тютюр модел”, при който потребителят учи чрез действие вместо чрез инструкция и получава интелигентна обратна връзка от предварително трениран експертен модел. Същият автор разглежда създаването на подобни системи като сложна задача, при която се вземат решения относно “личността/образа” на агента, нивото на компетентност, стил на преподаване и др. Селуин отбелязва, че е много важно кой и как разработва инструментите, каква е ценностната му система и разбирането му за учене. Предпочитаната от разработчиците формула е: интелигентен, следващ сократовия метод, окуражаващ и насърчаващ рефлексия. [4]

Представеният в този доклад персонализиран AI асистент е базиран върху сходна логика и работи на принципа на зоната на най-близкото развитие (Vygotsky) [5]. Той е обучен чрез внимателно подбрана академична литература, част от библиографията към конспекта за изпита. Замислен е като интерактивен инструмент, който да прави ясен преглед в контекст на основните теоретични моменти и да насочва към релевантни части от препоръчителната литература. Целта му не е да предостави готова информация, а да подпомогне формирането

на разбиране, систематизиране на знанията чрез диалог, насочващи въпроси, примери и обратна връзка.

Настройването на AI асистента представлява дигитална проекция на автора като преподавател. Стилът на комуникация, нивото на емпатия и подкрепа отразява разбирането му за ефективно учене в подкрепяща среда. GPT моделът служи за подпомагане по време на самоподготовката, когато преподавателят не е наличен, или когато не може да отдели нужното внимание на всеки студент. Тъй като реалната образователна практика рядко позволява задълбочено индивидуално насочване, AI асистентът би могъл да послужи като продължение на обучението извън класната стая. Той играе ролята на свързващо/междинно звено между преподавателя и студентите без да отменя ролята на преподавателя.

3. Педагогическа роля и приложение на AI асистента.

Документът на ЮНЕСКО *AI and Education: Competency Framework for Teachers* (2024) посочва, че „смисленото взаимодействие между преподаватели и обучаеми и човешкото развитие трябва да останат в центъра на образователния процес“ и „учителите не бива и не могат да бъдат заменени от технологии“ [3]. В този контекст, разработеният AI инструмент не цели да подмени ролята на преподавателя, а да я подкрепи чрез персонализирано насочване, диалог и развитие на методическо мислене у студентите.

Критическото мислене се провокира чрез интерактивен процес на задаване на въпроси, анализ на отговорите и обратна връзка. Диалогичният процес насърчава активното учене чрез даване на допълнителна теория, практически примери и повторна провокация на по-високо когнитивно ниво. Това съкращава времето за търсене и съпоставянето на гледни точки в различните източници, като студентите се превръщат в активни и автономни участници в процеса на учене. Моделът на работа се очаква да постигне умения за анализиране на информацията и прилагане на знанията, разбиране на материята в дълбочина вместо обичайното наизустяване на теорията, като студентите поемат отговорност за самоподготовката си. AI асистентът цели да стимулира мисловните процеси без да се стига до когнитивно претоварване. Обучаемите се ангажират в активен процес на осмисляне чрез стимулиране на връзка със съществуващо знание и провокиране на самостоятелно формулиране на идеи. По този начин се смята, че подобни системи предлагат надеждни и ангажиращи форми на персонализирано обучение.

4. Предизвикателства, ограничения и етични съображения.

Инструментът е разработен като персонализиран GPT модел в ChatGPT чрез внимателна конфигурация на настройките и функционалностите, многократно тестване и усъвършенстване. Създаването му беше съпътствано от следните предизвикателства:

4.1. Формулиране на подходяща концепция за настройките, за да се елиминира пасивното копиране на информация, а по интерактивен път и чрез целенасочен диалог да се обединят теорията с реалното ѝ приложение в класната стая.

4.2. Настройването на инструмента така, че да не дава отговори на нерелевантни въпроси и да реагира по подходящ начин при опит за заобикаляне на етичните правила за използването му. Вместо това AI асистентът прави опит

да “завърне” потребителя към темата за методиката, като при продължаващи нерелевантни въпроси, изцяло игнорира потребителя.

4.3. Справяне с риска от създаване на ехо камера и “огледално” мислене. GPT моделите се стремят да поддържат диалог и ангажираност, което често се изразява посредством логично структуриране, обобщаване и потвърждаване на мисълта на потребителя дори ако изказаното е само мнение, без реално основание. Без проява на достатъчно критическо мислене има опасност GPT да се превърне в огледало вместо в партньор. При описания тук AI асистент този ефект е намален, тъй като е проектиран да дава кратка информация, да задава въпроси и да насочва към академични текстове, а предоставяната обратната връзка е на база единствено на качените източници. Въпреки това ехо ефектът не може да се елиминира напълно, тъй като той зависи от характера на взаимодействието между инструмента и потребителя (напр. ако той формулира едностранчиви твърдени и го използва само за валидиране на мислите си, а не за реална рефлексия).

4.4. Необходимост от правилното използване на ИИ – напр. умения за промпт инженерство, поставяне на подходящи задачи и въпроси, които следва да се проучат.

4.5. Етиката при така конфигурираният AI асистент се разглежда не толкова от гледна точка на автоматично копиране на информацията и елиминирание на самостоятелното мислене и рефлексия, а от гледна точка на ресурсите, с които е обучаван. Както е отбелязано в UNESCO Guidance for Generative AI (2024), системите за генеративен ИИ нарушават авторските права, тъй като се обучават върху данни без позволение на собственика. [6] Този проблем би могъл да се реши чрез обучаване на персонализираните AI асистенти върху авторски материали.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Както Селуин (2019) отбелязва, разработването на убедителни педагогически агенти е трудна задача. Добрите учители са не само извор на знания, но и умеят да вплетат социални елементи (като емпатия, хумор, разбиране на настроението на обучаемите) и да адаптират тона и езика си според ситуацията. Моделирането на знанието и уменията на софтуерните агенти, които приличат на хора, е въпрос на педагогическа философия, включваща множество решения относно "личността" на агента. Настройките на инструментите за интелигентно учене зависят изцяло от характера и разбиранията на създателите им [4].

Използването на персонализирани AI асистенти в образованието се очаква да помогне за по-бързото и ефективно усвояване на знанията, както и да развие уменията за самостоятелно учене на студентите. Настоящият инструмент демонстрира как дори преподаватели без технически знания и умения могат да интегрират AI за персонализиране на образованието. В конкретния контекст на приложение се очаква инструментът да помогне на студентите да осъзнаят разликата между знанията за езика и уменията за преподаване на езика, като се превърне в мост между четенето на теорията и практическото ѝ прилагане в класната стая.

Към момента инструментът се прилага при подготовката за изпит по методика на преподаването на английски език, но има реален потенциал да бъде приложен по време на хоспитиране и стажантска практика. Част от поставените изследователски въпроси следва да се развият в бъдещи изследвания: С какви ограничения се сблъскват студентите при използване на инструмента? Какъв ефект ще има инструментът върху усещането за автономност и увереност в методическата им подготовка? Как влияе върху мотивацията за учене?

В рамките на по-широко изследване, в момента се провежда проучване сред студенти от специалност английска филология и приложна лингвистика. Според първоначалните резултати студентите възприемат комбинирането на академични текстове и AI инструмента като най-ефективния метод на подготовка. Това подкрепя заложената концепция за инструмента като свързващо звено между преподавател и студенти, а не заместител на академичната подготовка.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Maslej, N., et. al. 2025 The AI Index 2025 Annual Report
(https://hai-production.s3.amazonaws.com/files/hai_ai_index_report_2025.pdf)
- [2] Gower, R., Phillips, D., Walters, S. (2005). Teaching Practice: A handbook for teachers in training. Macmillan
- [3] UNESCO AI Competency Framework for Teachers 2024
(<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391104>)
- [4] Selwyn, N. (2019). Should Robots Replace Teachers?: AI and the Future of Education (Digital Futures). Polity Press
- [5] Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- [6] UNESCO Guidance for Generative AI in Education and Research 2024
(<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>)